

Litterära internauter

Vilken roll kommer den litterära kulturen att få i det för närvarande snabbt expanderande informationssamhället? En del forskare beskriver det ständiga flödet av information och sensationer på webben som ett världshav av texter, bilder och ljud, medan den kände IT-sociologen Manuel Castells föredrar att karakterisera denna våg av framvällande tecken som en supertext. De som inte kan eller vill ansluta sig till den globala digitalstaten är redan nu utsatta för olika former av diskriminering. Inget tyder på att dessa sociala tryck kommer att minska framöver.

Under de senaste två åren har många kulturtidskrifter samt politiska och ekonomiska journaler börjat fästa systematisk uppmärksamhet vid just dessa sociala och kulturella dimensioner av digitalstaten. Mycket bottnar i att det rör sig massor av pengar inom IT-branschen. Ingen seriös börsspekulant har råd att negligera analyser om hur framtidens mobiltelefoner kommer att utnyttjas. Även traditionella företag har fått upp ögonen för webbhandeln, som ännu är relativt obetydlig, men som snabbt kan slå igenom ifall problemen med betalningssäkerheten kan lösas.

Det råder förstås divergerande åsikter om hur informationsteknologin kommer att omforma kulturproduktionen. Hur likriktande kommer webben t.ex. att vara i språkligt avseende? Pessimisterna pekar på att engelskans dominans på nätet har blivit så stark att den slutgiltigt har konkurrerat ut de övriga världsspråken. Optimisterna säger i sin tur att webben kan utvecklas till ett effektivt instrument för att skydda och förstärka minoritetsspråken.

Denna tudelade inställning går att skönja även i diskussionen om litteraturens framtid i digitalstaten. Domedagsprofeterna låter förstå att den handgripliga bokens tid är över. De talar om en fragmentisering av läsvanorna, vilket innebär att lusten att läsa en riktig bok från pärm till pärm blir en allt mer marginell företeelse. I framtiden är "alla" så inställda på att surfa från en webbsida till en annan att den traditionella boken helt enkelt känns otillräcklig.

Det finns tack och lov gott om argument mot en dylik defaitism. För det första är det fel att påstå att det individuella bokläsandet skulle ha varit så disciplinerat och utbredd tidigare. 1800-talets stora romaner var i regel uppbyggda som följetonger och lästes ofta högt i sällskap. Tidningspressens segertåg innebar i mycket att en ny form av snuttifierad läsning tog över. När radion och TV slog igenom anpassade de tryckta medierna sig snabbt till situationen och började skapa historier som lätt kunde omvandlas till ljud och bilder.

Samma anpassning mellan gamla och nya medier kommer att ske även i framtiden. Den snart aktuella digitaliseringen av televisionen och radion betyder i praktiken att de kopplas till webben och blir dess mest attraktiva förgreningar. Litteraturens räddning är att webben är ett interaktivt medium och därför inte kan undvara det skrivna ordet, som är och förblir det mest nyanserade sättet att kommunicera människor emellan.

Antalet sålda böcker har visserligen börjat sjunka trots att boken är den handelsvara som tillsvidare har varit lättast att sälja via webben. Litteraturens framtid beror dock inte på hur mycket av den som utkommer via tryckpressarna. Många förlag publicerar redan i dag valda kapitel av kommande tryckalster på webben i hopp om att de mest vittra nätråttorna – nej, låt oss hellre kalla dem för litterära internauter – skall köpa boken när den väl finns i handfast form.

Dessutom finns även digital tryckning och "Print On Demand", men hur många läsare föredrar datorrutor och obestämda A4-högar framom riktiga böcker eller dagstidningar. Eller för att uttrycka saken annorlunda, skulle du hellre ha läst denna kolumn på skärm?